

HLEDÁNÍ PŘÍBĚHŮ V POEZII (A POEZIE V PŘÍBĚZÍCH)

Kastnerová, Martina. *Poezie jako vyprávění příběhů: Intelektuální kruh Philipa Sidneyho*. Červený Kostelec : Pavel Mervart, 2018, 162 s.

Tomáš Jajtner
Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
tjajtner@ff.jcu.cz

Monografie Martiny Kastnerové se pokouší interpretovat literární díla autorů sidneyovského okruhu (P. Sidney, M. Sidney Herbert, R. Sidney, M. Wroth a W. Herbert) v kontextu „komunikace vědění“ v raně novověké Anglii (a Evropě). Tato díla jsou tu chápána jako rozvíjení „společenské a literární identity“ (s. 13) rodu Sidney jakožto významného uzlu anglické kultury alžbětinské a jakubovské doby.

V první kapitole autorka odvíjí příběh lidského a intelektuálního zrání Philipa Sidneyho opírajíc se přitom o svědectví jeho korespondence. Věnuje se též vztahu Sidneyho k českému prostředí, zejména k významnému vzdělanci a lékaři císaře Rudolfa II. Tadeáši Hájkovi z Hájku (1525–1600) a jeho synům, zmiňuje též utrakvistu Michala Slavatu (1554–1577). Sidneyho odkaz je tu chápán jako dovršení intelektuálního, kulturního, politického a náboženského ideálu anglické společnosti alžbětinské doby: slavný básník zde vystupuje jako „ztělesněný Astrofel“ svých básní, stává se předmětem kultu nejen své rodiny, ale i širšího intelektuálního kruhu, v němž se básnický „příběh“ jeho života dále předává a „komunikuje“. Druhá kapitola „Dědictví rodu Sidney: Robert Sidney, Mary Sidney Herbert a Lady Mary Wroth“ se věnuje dílu zmíněných členů jeho rodiny (bratra, sestry a neteře) a okrajově též i dílu milence Lady Mary Wroth a jejího bratrance Williama Herberta, III. hraběte z Pembroke (1580–1630). Jednotlivé „literární biografie“ zmíněných členů sidneyovského okruhu jsou ovšem nestejně rozsahu: zdaleka největší pozornost je věnována Lady Mary Wroth (1587–1631), jejíž „skandální“ život i zážitky, které se odrážejí v její romanci *The Countess of Montgomery's Urania* (I. díl publikován 1621, II. díl zůstal za jejího života v rukopise) je možno lépe navázat na koncept básnických „příběhů“ a jejich rozvíjení, jak s nimi Kastnerová ve své monografii pracuje. Závěr se pak pokouší shrnout tuto základní tezi tím, že poezii chápe jako jakousi terapeutickou metodu („poezie je prostředkem sdílení příběhů, terapií, přenosem zkušenosti, externalizováním vlastního já“, s. 139), kterou se (zřejmě) ušlechtilou formou komunikuje základní naladění jednotlivých autorských osobností („koncentrovaná melancholie“ R. Sidneyho, „truchlení“ Mary Sidney Herbert apod.). Narativnost je tu koncipována jako předpoklad „smysluplnosti“ života, a této základní narativnosti nás poezie má naučit.

Hodnocení monografie M. Kastnerové je obtížné: není totiž vůbec jasné, zda se jedná o práci historickou, zkoumající „komunikaci vědění“, o práci literárněinterpretaci, která se soustředí na významové struktury zkoumaných děl, o jakousi filosofickou úvahu k dějinám idejí či o práci „multidisciplinární“, která nám ve zvláštní zkratce a značně proměnlivou metodou podává vše dohromady v podobě, která je těžko stravitelná a jejíž faktický přínos téměř nelze změřit (Je jejím smyslem přinést

do českého prostředí intelektuální dějiny rodu Sidney? Upozornit na vazby některých českých intelektuálů a šlechticů s anglickým prostředím? Analyzovat situaci raně novověkých básníků? Má-li jít o práci, která se soustředí na intelektuální a literární komunikaci pozdně renesanční epochy, pak bychom asi čekali poněkud hlubší souvislosti intelektuálního kruhu P. Sidneyho, výčet všech jeho korespondentů, jejich klasifikaci, kontext epistolární literatury té doby a pokus o syntézu sdělení této korespondence. Je jistě zajímavé se dozvědět, jaká česká jména se vyskytují v Sidneyho korespondenci, zůstane-li ovšem tento fakt pouhým konstatováním, pak se jen zvětší suma informací, s kterou jsme dnes a denně konfrontováni, aniž bychom s nimi mohli jakkoli dále pracovat: ptám se tedy: lze hovořit o Sidneyho „intelektuálním rodokmenu“ v českých zemích? Zajímal se Sidney o českou situaci hlouběji? Jaký význam mohlo toto české spojení pro Sidneyho mít?

Bohužel takovýchto „načatých“ témat je v této monografii bezpočet. Kastnerová například opakovaně zmiňuje, že zážitek „Bartolomějské noci“ ze srpna roku 1572 měl pro Sidneyho iniciační význam, aniž by jakkoli (speciálně ve vztahu k Sidneyho *Obraně básnictví*) zmínila vnitřní pnutí protestantského tábora, jak ho dobře ztělesňují radikální angličtí puritáni, kteří měli značně kritický vztah k fikčním světům, poezii i divadlu. Ostatně náboženský profil anglikána Sidneyho byl jistě značně odlišný od některých jeho kontinentálních přátel — což mimo jiné vysvětluje téměř úplnou absenci renesančního básnictví v zemích, kde se prosazovala radikální reformace. Totéž bychom mohli říci i o velmi útržkovitém obraze genderových vztahů v pozdně renesanční Anglii a o „skandále“ žen-básnířek. K mému údivu Kastnerová nezmiňuje téměř žádnou anglickou básnířku renesanční epochy — dokonce ani Anne Locke (cca 1530–1590), autorku první sonetové sbírky v anglickém jazyce *Meditation of a Penitent Sinner: Written in Maner of a Parphrase upon the 51. Psalme of David* vydanou roku 1560, tj. ještě před P. Sidneyem. Pro pochopení postavení žen-básnířek by jistě stálo za analýzu také srovnání s Isabellou Whitney (cca 1545–1576) či se současnicemi Mary Wroth, tj. s Emilií Lanyer (1569–1645), autorkou slavné sbírky *Salve Deus Rex Judaeorum* (1611) či Rachel Speght (1597–datum smrti neznámé), jejíž sbírka *Moralities Memorandum* vyšla roku 1621, ve stejném roce jako *The Countess of Montgomery's Urania*.

Zdaleka největší otazníky ale vzbuzuje předpoklad samotné základní teze textu, tj. přesvědčení, že literární texty lze chápat jako opravdu „osobní“, ba bezprostřední svědectví o „člověku a době“. (Jistě lze asi „lidský“ předpokládat, že poezii dodává živost touha po „sebevyjádření“, včetně oněch „frustrací“ a „truchlení“, o nichž Kastnerová hovoří. Jak moc lze ale s touto tezí „metodicky čistě“ pracovat, je ovšem krajně sporné.) Jaký „příběh“ tedy raně novověká poezie vypráví? Jistěže lze namítnout, že skandál *Uranie* Mary Wroth je právě v tom, že už ve své době byl vnímán jako *roman à clef*, tedy jako dílo, které odkazuje ke konkrétním osobám či událostem. Přesto i sama Kastnerová, odkazujíc přitom na sekundární zdroje, při interpretaci romance připouští, že některé „Wrothiny příběhy [...] zůstávají jako životopisné doklady problematické“ (s. 126). Jak je tomu potom u básní Philipa či Roberta Sidneyho či u metrických žalmů Mary Sidney Herbert? Jak změříme autenticitu jejich svědectví? Pokud je odpověď skryta v odkazu na novohistorické „self-fashioning“ autorů (s. 97), tj. v prolínání skutečnosti a fikce, pak se ovšem musíme ptát, zdali takovou odpověď nelze vztáhnout prakticky k jakémukoli textu a proč tyto „příběhy“ musí vyprávět právě poezie.

S tím souvisí i problém básnického rodokmenu P. Sidneyho (či — slovy podtitulu — „intelektuálního kruhu“), jenž se autorka snaží ve své monografii rozvíjet: deklarovat význam P. Sidneyho jako zakládající osobnosti vrcholně renesančního anglického básnictví je natolik nesporné, že to snad není třeba znovu opakovat. Takový postup lze označit snad jen anglickým termínem *platitude*, tj. při vší pravdivosti je to jen banální a otřepané klišé. O transformaci Sidneyho poetiky v díle jeho následovníků se totiž v knize dovíme velmi málo, a pokud ano, pak to opět budou spíše ony *platitudes*, např. petrarkismus, idealizovaný objekt touhy, či „odhalení či podkopání genderových předsudků“ (s. 120). Při vší úctě k této základní tezi práce, tj. k zakladatelskému významu P. Sidneyho (nejen) pro rod Sidney, jsou i „příběhy“ analyzovaných autorů (a autorek) velmi odlišné. Hledat v nich nějakou postupně se odvíjející a rozvíjející se identitu je poněkud přímočaré a vzhledem k textům samým i dosti násilné: do rodokmenu anglického básnictví od Sidneyho smrti přeci vstoupilo mnoho dalších velkých autorů — Spenser, Daniel, Drayton, Chapman, Lodge a — ovšem — Shakespeare — abychom jmenovali jen ty nejdůležitější. Do toho je jistě nezbytné vzít do úvahy i (ne)přístupnost autorů kontinentální proveniencie, tj. možnost (a schopnost) daných autorů číst, příp. překládat poezii autorů z jiných jazyků. Autorkou sledované „rozvíjení“ či „vyprávění příběhů“ se tak vztahuje k podstatně širší skupině autorů, které je třeba zohlednit.

V textu je mnoho drobných nejasností, které mohly být pečlivější redakční prací odstraněny: autorka např. poněkud nejasně uvádí motta ke kapitolám někdy v angličtině a jiné překládá do češtiny, některé z těchto citátů jsou přeložené, jiné nikoliv. Zcela podivně ovšem působí fakt, že mnohé z těchto anglicky citovaných textů jsou ve skutečnosti samy překladem z latiny. Jaký smysl má v českém odborném textu citovat tyto anglické překlady? (Klasický úzus minimálně hodnotí úroveň těchto překladů: při každém překladu přeci dochází k interpretačnímu posunu. Není jasné, zda autorka čte nebo nečte latinsky, každopádně by bylo korektní na tento problém alespoň poukázat.)

Celkový dojem z monografie je tak rozpačitý: přes všechny zajímavé informace a souvislosti textu chybí zřetelná teze, jednotná a přehledná metoda analýzy, a konečně i čitelný autorský přístup a přínos. Snad se toho dočkáme v autorčiných pracích v budoucnu.

